

Darina Vnoučková, Středověké kostely na Benešovsku v sídelních souvislostech

Posudek vedoucího bakalářské práce

Předmětem bakalářské práce D. Vnoučkové mělo být v první řadě zhodnocení sídelního kontextu početné středověké sakrální architektury v okr. Benešov (celkem 62 kostelů). Jak ale naznačuje monumentální rozsah práce (178 str. textu, 129 str. katalogu), autorka se nespokojila s jednoduchým regionálním řešením, ale v podstatě podává široce koncipované středověké dějiny celého regionu a jeho památek, které se navíc na řadě míst pokouší zasadit do celozemských, příp. místy dokonce evropských souvislostí. Tyto velmi sympatické ambice široce koncipované práce však místy přinesly koncepční problémy. Pokud jde o výpověď písemných pramenů, mohla autorka navázat na řadu kvalitních prací z pera Z. Boháče, R. Nového nebo J. Petráně. Souvislý přehled archeologické pramenného fondu dosud nebyl podán a autorka mu věnovala nemalé úsilí. Výsledkem je detailní katalog všech archeologických dokladů středověkých sídelních aktivit v závěru a analytický katalog sakrálních staveb románského a raně gotického stylu.

Textová část práce je rozdělena do 10 oddílů, dělených na kapitoly. Odd. 2 a 3 předkládají detailní geomorfologické, pedologické a klimatické charakteristiky regionu vymezeného přibližně Sázavou, Vltavou a Želivkou. Oddíl je doplněn o rešerši dokladů zdrojů nerostných surovin. Rekonstrukci středověkého potenciálu ložisek pochopitelně ztěžuje vytěžení řady z nich.

Kap. 4 je věnována historii bádání a jednomu z klíčových formačních faktorů archeologické pramenné základny – intenzitě archeologického zájmu o region, která v rámci Čech nepatřila a nepatří k nejvyšším. Následuje přehled dosavadních názorů na vývoj středověkých sídelních aktivit v regionu.

Východiskem pro závěry oddílu 5, věnovanému vývoji středověkého osídlení Benešovska, je zmíněný katalog archeologických dokladů. Autorka na základě chronologicky podaného přehledu dospívá k závěrům, které anticipovalo již dosavadní bádání. Až do mladohradištního období se nevelké sídelní komory vázaly převážně na nejnižší partie regionu v blízkosti Sázavy a k systematické kolonizaci dochází teprve od 12., a v některých částech regionu až v 1. pol. 13. stol.

Oddíl 6 je věnován výpovědi písemných pramenů k dějinám regionu. Autorka se snaží systematicky zmapovat podíl majetkové držby panovníka, šlechty a církevních institucí. Dlužno však podotknout, že rozsáhlé úvodní kapitoly věnované obecné charakteristice zmiňovaných skupin elity sice svědčí o sympatické snaze autorky porozumět raně středověkým dějinám českých zemí, v kontextu regionální studie ovšem rozsáhlá reprodukce názorů obecných prací působí dosti nadbytečně. Samotné věcné jádro oddílu věnované vývoji majetkové držby však představuje úctyhodný kus práce. Autorka se totiž nespolehla na již publikované údaje, ale kvalifikovaně zachází s primárními latinskými prameny. Přivítal bych ale sumární pohled na podíl jednotlivých vlastníků na majetkové držbě (a potažmo kolonizaci) regionu, který by celému náročnému počínání dalo smysl. Stručné shrnutí v Závěru (str. 176) není z tohoto pohledu úměrné předchozí námaze. Se stejnou

pečlivostí se autorka snažila vyrovnat s komunikační sítí v regionu a jeho napojení na síť dálkových cest (odd. 7). Vzhledem k výjimečnému výskytu informací o průběhu komunikací v dobových pramenech a nesnadnému datování terénních reliktnů, ale mohla vycházet jen z více či méně hypotetických (a často si vzájemně protirečících) rekonstrukcí, v nichž větší část lze navíc dnes považovat za antikvované.

Téměř padesátistránkový oddíl 8 věnovala autorka obecné charakteristice sakrální architektury. K této části ovšem vyslovit podobné výhrady jako k předchozím partiím: na jedné straně oceňuji snahu o celkový pohled na dějiny a sociální kontext sakrální architektury, na druhé straně ale tak náročný úkol často evidentně přesahuje současné možnosti autorky a pro dané téma se jeví jako nadbytečný. Znalost základních charakteristik románského a gotického slohu se od autorky vzhledem k tématu přirozeně očekávají a proto jim není třeba popisovat řadu stran.

Oddíl 9 věnovaný rozboru sakrálních staveb ve zkoumaném regionu a jejich vztahu k morfologii terénu a sídelní sítí, který považuji za klíčový, je oproti předchozím velmi stručný (9 stran) a spíše než se systematickými rozborů zachází s několika příklady. Vytknout lze také některé volné a nepodložené formulace, které směřují k zásadním otázkám zadání (např. „že lze očekávat, že raně středověké kostely stály spíše stranou tehdejších sídlišť“ – str. 169). Důležité je stručné upozornění na omezený okruh kostelů (jen 12 z 62) v jejichž blízkosti by bylo možno v budoucnosti provádět povrchové sběry.

Práce D. Vnoučkové v mnoha ohledech překračuje nároky kladené na bakalářskou práci a svědčí o pílě a poctivé snaze autorky pochopit kontext tématu, které si vybrala. Vyznačuje se kultivovaným jazykem, grafické přílohy dobrou úpravou, v jejím závěru nalezneme početnou bibliografii s řadou zahraničních titulů. Přesto na řadě míst práce velmi platí to, že „méně je někdy více“. V encyklopedické záplavě faktů se ztrácí některé nové poznatky a často i hlavní otázky. Na mnoha místech je text spíše výčtem názorů různých autorů na poměrně vzdálená témata a na kapitoly, které by zúročily náročnou heuristickou práci, jako by autorce na konci nezbyl čas. Přesto doporučuji práci ohodnotit jako výbornou.

